

Flora en fauna quickscan Zeedijk 1A te Dordrecht

Rapportnr.
Auteurs

Opdrachtgever
Datum uitgave

2017-N08
J. L. van de Poel &
S. D. Elzerman
Dhr. L. Vervelde
30 maart 2017

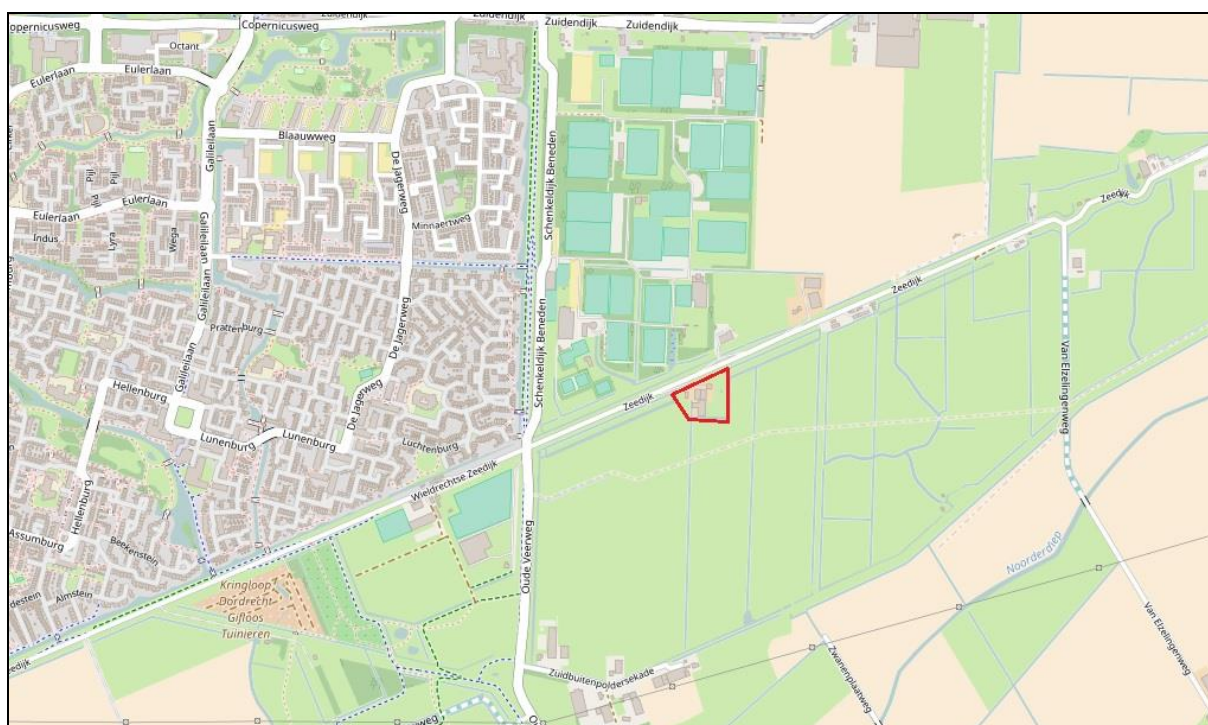

Flora en fauna quickscan Zeedijk 1A Dordrecht

Aanleiding

De initiatiefnemer is van plan om een voormalige agrarische loods, die nu dienst doet als caravanstalling, te vervangen door een woning. De projectlocatie is gelegen aan de Zeedijk 1a te Dordrecht, provincie Zuid-Holland (Figuur 1). Vanwege het afbreken van de huidige bebouwing verlangt de gemeente Dordrecht een onderzoek naar beschermde natuurwaarden.

De werkzaamheden kunnen invloed hebben op beschermde soorten van de Wet natuurbescherming. Op basis van een flora en fauna quickscan wordt een indruk verkregen van de aanwezigheid van beschermde soorten. Hieruit moet blijken of soortgericht vervolgonderzoek nodig is. Dit kan mogelijk leiden tot de aanvraag van een ontheffing en het treffen van beschermingsmaatregelen.

Figuur 1. De ligging van de projectlocatie aan de Zeedijk te Dordrecht is aangegeven met een rood kader (©OpenStreetMap-auteurs, 2017).

Methodiek

Ter voorbereiding op het veldbezoek zijn verspreidingsgegevens van beschermde soorten geraadpleegd. Hierbij is onder andere gebruik gemaakt van de soortenlijst uit de Gedragscode Flora- en faunawet van de gemeente Dordrecht (Bureau Waardenburg en BuildDesk, 2010). Het geeft indicatie van de soorten waarmee rekening gehouden moet worden.

Op 20 maart 2017 is de projectlocatie bezocht om te beoordelen of de lokale situatie geschikt is. De inventarisatie richtte zich op de aanwezigheid of potentie van de locatie voor beschermde flora en fauna. De nadruk ligt hierbij op de zwaardere beschermde soorten. Onder de Wet natuurbescherming (WNB) vallen deze soorten binnen Art. 3.1-3.10. In het kort komt dat neer op de beschermde soorten van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn aangevuld met enkele andere soorten. De aanwezigheid van deze soorten kan leiden tot een ontheffingsaanvraag.

De soorten, die op basis van art. 3.10 van de WNB beschermd worden, vallen ook binnen de quickscan. Voor deze soorten is op basis van provinciale vrijstellingsbesluiten in veel gevallen geen ontheffing vereist, maar dient wel zorgvuldig gehandeld te worden.

In veel gevallen kan op basis van de quickscan de aanwezigheid van beschermde flora en fauna worden vastgesteld of uitgesloten. Het kan echter mogelijk zijn dat vervolgonderzoek nodig is om het voorkomen van een beschermde soort te kunnen bepalen.

De weersomstandigheden waren voldoende gunstig om een gedegen indruk te krijgen van het terrein (bewolkingsgraad 8/8, temp. 10°C graden, 5Bft West). De stevige wind belemmerde veel vogels niet om te zingen. Dit is een belangrijke indicatie voor een broedterritorium. De projectlocatie is voor alle beschermde soorten beoordeeld.

Wet- en regelgeving

Dit onderzoek richt zich op de beschermde soorten uit de Wet natuurbescherming. Hieronder wordt deze wetgeving kort beschreven.

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming vervangt sinds 1 januari 2017 de Flora- en faunawet, Boswet en Natuurbeschermingswet 1998. Hieronder is een overzicht gemaakt van de per 1 januari 2017 geldende zorgplicht en verbodsbepalingen in de nieuwe wet. De WNb verschilt van de oude wetten in de formulering van de algemene zorgplicht en de verbodsbepalingen. Daarnaast is per 1 januari 2017 de lijst van beschermde soorten dieren en planten veranderd.

Algemene Zorgplicht (Art. 1.11)

In beginsel zijn alle in Nederland in het wild levende dieren en planten beschermd. De bescherming wordt vormgegeven door verbodsbepalingen en een Algemene Zorgplicht. De WNb richt zich op de bescherming van soorten en gebieden en niet van individuele dieren. Echter, de intrinsieke waarde van elk individueel dier en plant wordt wel erkend. Mensen mogen hier dus niet onzorgvuldig mee omgaan. Vanuit deze gedachte is de Zorgplicht opgesteld:

- *Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.*
- *De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:*
 - *dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,*
 - *indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of*
 - *voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.*

De Zorgplicht is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt.

Verbodsbepalingen (Art. 3.1 t/m 3.10)

De bescherming van planten en dieren is gebaseerd op het 'Nee, tenzij'-principe. Dit wil zeggen, dat in principe werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkelingen geen negatief effect mogen hebben op beschermde flora en fauna, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen reguliere werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkelingen. Wanneer de activiteiten geen negatief effect hebben op de flora en fauna dan is er geen ontheffing nodig. In veel gevallen is dat echter moeilijk vooraf te bepalen. Daarom is het raadzaam om vooraf het voorkomen van beschermde soorten in kaart te laten brengen. Hiermee wordt niet alleen het voorkomen van een soort binnen het projectgebied bepaald, maar ook de mate van aanwezigheid en daarmee het effect van de activiteiten. In de WNb zijn de verbodsbepalingen gekoppeld aan de verschillende beschermde soorten vanuit de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en Internationale verdragen. De verbodsbepalingen, die in het kader van een flora en fauna quickscan van belang zijn, worden besproken in Artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de WNb:

Artikel	Verbodsbepalingen
3.1	Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels te doden, te vangen en te verstoren. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen, beschadigen, weg te nemen, rapen en onder zicht te hebben. <i>(Soorten genoemd in de Vogelrichtlijn)</i>
3.5	Het is verboden in het wild levende dieren in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen, te verstoren. Het is verboden eieren van dieren opzettelijk te vernielen of te rapen. Het is verboden de voortplantingsplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen. Het is verboden planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen. <i>(Soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn)</i>
3.10	Het is verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers opzettelijk te doden, te vangen, de vaste verblijf- en rustplaatsen te beschadigen of te vernielen. Het is verboden vaatplanten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen, of te vernielen. <i>(Aangewezen soorten in de bijlage, onderdeel A & B van de Wet natuurbescherming)</i>

De Wet natuurbescherming deelt beschermde flora en fauna in drie groepen in:

- Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (Vogelrichtlijn).
- Alle internationaal beschermde flora en fauna (die genoemd zijn in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn).
- Alle nationaal beschermde flora en fauna (die genoemd zijn in Bijlage A & B van de WNb)

Bij de laatste twee punten gaat het om de bescherming van verschillende soorten vogels, zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers, sporenplanten en vaatplanten voorkomend in Nederland. De drie gedefinieerde groepen hebben hetzelfde beschermingsniveau in de WNb. Het is noodzakelijk om voor alle ruimtelijke ontwikkelingen en werkzaamheden een ontheffing aan te vragen indien beschermde flora en/of fauna in het projectgebied aangetroffen of aangetoond is.

Vogels

Alle in Nederland voorkomende vogelsoorten worden in beginsel gelijkwaardig beschermd. Het is in het algemeen verboden om vogels te doden, te verontrusten, hun nesten en vaste rust- en verblijfplaatsen te verstoren. In de praktijk gaat het met name om werkzaamheden gedurende het broedseizoen. Buiten het broedseizoen zullen veel activiteiten minder problemen geven voor de meeste vogelsoorten. Uitzondering hierop vormt een selectie aan vogelsoorten die jaarronde bescherming genieten (Ministerie van LNV, 2009). De nesten van deze soorten mogen ook buiten het broedseizoen niet verstoord worden. De jaarrond beschermde vogelsoorten zijn ingedeeld in vijf categorieën. Voor de soorten uit de vijfde categorie geldt alleen onder specifieke omstandigheden een ontheffingsplicht.

Voortplantings-, vaste rust- en verblijfplaatsen dieren

Naast de dieren zelf worden ook hun voortplantings-, vaste rust- en verblijfplaatsen beschermd. Onder een voortplantingsplaats wordt niet alleen een nest van een vogel of kolonieverblijf voor vleermuizen verstaan, maar ook de directe omgeving. Sommige faunasoorten zijn zeer kritisch wat betreft hun foerageerplek of slaapplek. Zij stellen specifieke eisen aan het leefmilieu en kunnen ook moeilijk overschakelen op een veranderde situatie. Indien werkzaamheden invloed hebben op vaste rust- en verblijfplaatsen dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Vrijstellingsregeling van de verboden

Voor internationaal en nationaal beschermde soorten geldt in sommige gevallen een algemene vrijstelling voor werkzaamheden. Iedere provincie heeft apart bepaald welke flora en fauna valt onder deze vrijstellingsregeling.

De vrijstelling geldt voor de volgende werkzaamheden:

- de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied.

Vallen de activiteiten onder één van deze noemers dan is de vrijstellingsregeling van de verbodsbepalingen van de Wet Natuurbeheer van toepassing. Als geen sprake is van dit type werkzaamheden dan is toch een ontheffingsaanvraag nodig. De Algemene Zorgplicht blijft in alle gevallen wel van kracht.

Resultaten

De projectlocatie is beschreven aan de hand van de landschappelijke en ecologische kenmerken. Vervolgens zijn de aangetroffen en, indien van toepassing, de te verwachten soorten beschreven.

Figuur 2. Overzicht voorzijde van de loodsen.

Figuur 3. Eén van de loodsen, het afdakje en het grasveld, gezien vanaf de achterzijde.

Beschrijving projectlocatie

De projectlocatie betreft een tweetal met elkaar verbonden loodsen, een kleine overkapping en een grasveldje (Figuur 3 en Figuur 4). De loodsen staan naast een woonhuis met aan de voorzijde een dijk en aan de achterzijde akkerland. De loodsen en de overkapping hebben een dak van golfplaten. Deze golfplaten steunen op houten balken die weer liggen op een stalen skelet. Tussen de golfplaten en de houten balken komen steeds open ruimtes voor (Figuur 6). Ook de muren bestaan gedeeltelijk uit golfplaten: tot ongeveer 1 meter hoog is de muur met behulp van bakstenen gemetseld, daarboven wordt de muur gevormd door golfplaten. Op een paar plekken is de muur beschadigd, waardoor er openingen zijn ontstaan (Figuur 7). In één van de loodsen is een werkplaats gebouwd. Deze inbouw bestaat uit een houten constructie (Figuur 5). Verder is hier ook een houten overkapping voor de caravans gebouwd. De greppel wordt niet aangetast door de nieuwe inrichting. De houten schuur ten oosten van de loodsen vallen buiten het onderzoek.

Figuur 4. Een van de loodsen en het afdakje, gezien van opzij.

Figuur 5. Houten inbouw met werkplaats.

Aangetroffen (beschermde) soorten

Vogels

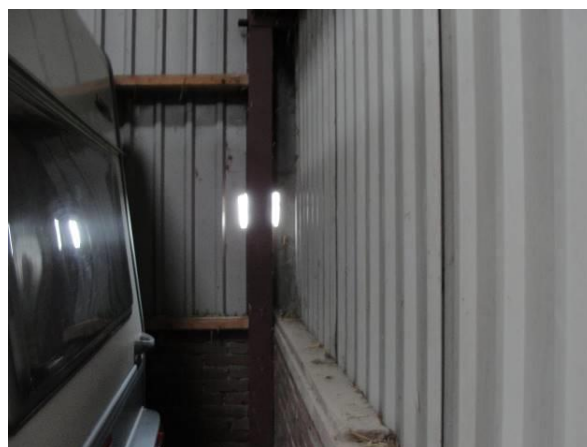
In de omgeving van het plangebied komt één jaarrond beschermde soort voor die in gebouwen broedt. Dit is de Huismus *Passer domesticus* (Sovon, 2017). Op circa 500 meter ten westen van het plangebied bevindt zich een manege dat bijvoorbeeld zeer geschikt is voor Huismussen. De quickscan is uitgevoerd aan het begin van de broedtijd van deze vogelsoort, dus het verkennende onderzoek richtte zich met name op de geschiktheid van de projectlocatie voor deze vogels.

De Huismus broedt bij voorkeur onder dakpannen, maar ook andere gaten of hopen in een gebouw kunnen gebruikt worden als nestplaats (SOVON, 2002). Deze plekken moeten wel groot genoeg zijn. De ruimtes tussen de golfplaten van het dak en de houten balken (Figuur 6) en de gaten in de golfplaten-muur (Figuur 7) zijn zodanig groot dat een Huismus daar doorheen past. In de schuur is ook nestmateriaal aanwezig met stro. Een kleine, besloten kan al voldoende zijn voor een nest. Dit kan bijvoorbeeld bij de houten inbouw aanwezig zijn (Figuur 5). De kans op een nestlocatie wordt niet groot geacht, maar het is op basis van de quickscan ook niet geheel uit te sluiten.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van uilen. Een Kerkuil *Tyto alba* of Steenuil *Athene noctua* broeden ook vaak in gebouwen op agrarische erven. Bovendien komen die voor in de omgeving van Dordrecht (Sovon, 2017). De aanwezigheid van deze soorten wordt vaak prijsgegeven door braakballen, maar deze zijn niet gevonden.

Figuur 6. Het dak bestaat uit golfplaten die rusten op houten balken. Tussen de golfplaten en de balk is steeds een ruimte, die groot genoeg is voor een Huismus of vleermuis om door te kunnen.

Figuur 7. De muur bestaat gedeeltelijk uit metselwerk en gedeeltelijk uit golfplaten. Op sommige plekken is de muur beschadigd waardoor ruimtes ontstaan, die groot genoeg zijn voor een Huismus om door te kunnen.

Buiten de jaarrond beschermde soorten kunnen ook andere vogels gebruikmaken van de bebouwing binnen de projectgrenzen om te broeden. Zo is tijdens de quickscan een pas gebouw nest van een Merel *Turdus merula* aangetroffen (Figuur 8 en Figuur 9). Alle inheemse vogelsoorten en hun nesten zijn gedurende de broedtijd beschermd. Er mag dus niet worden gesloopt tijdens dit broedseizoen.

Figuur 8. In de nok van één van de loodsen is een nest aangetroffen. Het nest bestaat voornamelijk uit grasjes en twijgjes.

Figuur 9. Op de grond en op een caravan (schuin-)onder het nest zijn veel stukjes mos aangetroffen. Hieruit blijkt dat het nest dit jaar is gebouwd door een Merel.

Zoogdieren

Bij het veldbezoek zijn sporen van zoogdieren waargenomen. Het gaat hier voornamelijk om uitwerpselen en holen van ware muizen, waarschijnlijk van Bruine rat *Rattus norvegicus*, Huismuis *Mus musculus* en Bosmuis *Apodemus sylvaticus* (Figuur 10). Zowel Bruine rat als Huismuis zijn niet opgenomen in de lijst van beschermde soorten. De Bosmuis is dat wel, maar is in de provincie Zuid-Holland vrijgesteld van een ontheffing (Provinciale Staten van Zuid-Holland, 2016). Het dier valt wel onder de algemeen geldende Zorgplicht.

De belangrijkste groep zoogdieren waar rekening mee gehouden moet worden zijn vleermuizen. Alle in Nederland voorkomende soorten staan vermeld op de Europese Habitatrichtlijn. De verblijfplaatsen van vleermuizen zijn daarmee strikt beschermd. Afhankelijk van de soort vleermuis kan het een boom of gebouw gebruiken als verblijfplaats (Limpens *et al.*, 1997). Gedurende het jaar kunnen vleermuizen gebruik maken van verschillende verblijven. Een gebouw kan dus op verschillende momenten van het jaar dienen als verblijfplaats. In de directe omgeving komt Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* voor (Broekhuizen *et al.*, 2016). Onderzocht is of het gebouw kan dienen als vaste rust- en verblijfplaats.

De aanwezigheid van openingen op de juiste hoogte (boven de circa drie meter) bieden mogelijkheden voor vleermuizen (Figuur 6). Ondanks de openheid van de loodsen was geen sprake van tocht. Van de stevige wind tijdens het veldbezoek was in de loods niets te merken. Vooral bij de inbouw met werkplaats zijn spleten en kieren waar een enkele vleermuis voor een kortere of langere periode kan verblijven. Een Gewone dwergvleermuis maakt vaak gebruik van dergelijke openingen om in een binnenruimte te kunnen komen. De openingen zijn groot genoeg voor vogels om tussen te kruipen, maar zeker ook voor vleermuizen. Bovendien is van soorten als Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus* en Laatvlieger *Eptesicus serotinus* bekend dat ze in schuren, loodsen en vergelijkbare gebouwen in het agrarisch gebied gebruiken om te verblijven (Limpens *et al.*, 1997). Deze soorten komen ook voor in de regio Dordrecht (Broekhuizen *et al.*, 2016). Met name gedurende het voorjaar en de zomer verblijven deze soorten soms solitair of in kleine groepen. Voor overwintering zijn de loodsen niet geschikt, omdat geen sprake is van een stabiel binnenklimaat. Het kan niet worden uitgesloten dat in die periodes van het jaar één of een klein aantal vleermuizen in de loodsen verblijft.

Figuur 10. Eén van de in de loodsen aanwezige ingangen van een hol van een Bosmuis. Voor de Bosmuis geldt in Zuid-Holland alleen een zorgplicht.

Overige soortgroepen

Voor de andere soortgroepen wordt de projectlocatie op basis van het veldbezoek niet geschikt geacht voor beschermde soorten.

Conclusie en aanbevelingen

Een voormalige agrarische loods, die nu dienst doet als caravanstalling, zal vervangen door een woning. De huidige bebouwing zal hiervoor volledig moeten worden afgebroken. Deze werkzaamheden kunnen invloed hebben op de nestgelegenheid en verblijfplaatsen van beschermde soorten. Om een inschatting te maken van de kans dat zich beschermde soorten op de projectlocatie bevinden is een flora en fauna quickscan uitgevoerd. Het verkennende onderzoek is gericht op de beschermde soorten van de Wet natuurbescherming (Art. 3.1-3.10). De quickscan is uitgevoerd op basis van een bureaustudie aangevuld met een veldbezoek.

De projectlocatie betreft een tweetal met elkaar verbonden loodsen, een kleine overkapping en een grasveldje, allen gelegen aan de Zeedijk 1A te Dordrecht, provincie Zuid-Holland. De loodsen op de locatie zijn vrij toegankelijk voor vogels en zoogdieren. In de loodsen zijn enkele kieren en kleine plekken bijvoorbeeld tussen de balken en het dak, maar vooral ook bij de houten constructie van de inbouw. Hierdoor kan niet geheel worden uitgesloten dat Huismussen en/of Gewone dwergvleermuizen gebruik maken van de loodsen. De kans op een nestlocatie van Huismussen wordt niet groot geacht, maar het is op basis van de quickscan ook niet geheel uit te sluiten. Hetzelfde geldt voor een verblijfplaats van een enkele of klein groepje vleermuizen gedurende het voorjaar en de zomer.

Om de aanwezigheid van jaarrond beschermde nestplaatsen en verblijfplaatsen uit te kunnen sluiten is vervolgonderzoek noodzakelijk. Om dit onderzoek effectief uit te kunnen voeren dient het tijdens een periode met hoge activiteit van de soort uitgevoerd te worden. Volgens de richtlijnen van de Soortenstandaard van de Huismus moeten tenminste twee veldbezoeken in de periode van 1 april tot en met 15 mei gericht op de Huismus worden uitgevoerd (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014).

Een vleermuisonderzoek moet uitgevoerd te worden conform het landelijke Vleermuisprotocol (NGB, VZZ & GaN, 2017). Het dient vooral gericht te zijn op het vaststellen of uitsluiten van een zomer- en paarverblijfplaats. Deze schrijft voor dat de functionaliteit van het gebied voor vleermuizen onderzocht moet worden op basis van tenminste vier bezoeken in de periode begin april – begin oktober. Tenminste twee bezoeken zijn daarvan gericht op het voorjaar en twee op het najaar. Tussen elk bezoek dient tenminste tien dagen te zitten.

Wanneer uit het vervolgonderzoek blijkt dat geen beschermde nest-, vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig zijn dan kunnen de werkzaamheden zonder problemen uitgevoerd worden. Mocht een beschermde soort wel gebruik maken van de loodsen dan is een ontheffing nodig. Een ontheffing op de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming wordt aangevraagd bij de provincie Zuid-Holland. De natuurtoets kan daarbij aanhaken bij het proces voor de Omgevingsvergunning, maar dat is niet verplicht. Indien geen Omgevingsvergunning nodig is dan wordt de ontheffing apart aangevraagd.

Bij de werkzaamheden dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de Algemene Zorgplicht (art. 1.11 uit de WNb). De Zorgplicht geldt voor alle in Nederland levende planten en dieren. Het houdt in dat tijdens de werkzaamheden voldoende zorg in acht genomen wordt om negatieve gevolgen voor plant en dier te voorkomen. Daarnaast moet rekening gehouden worden met algemene broedvogels. In de loods is een nest van een Merel aangetroffen. Alle inheemse soorten zijn beschermd gedurende de broedtijd. Dit betekent dat de start van de werkzaamheden buiten het broedseizoen moet plaatsvinden ongeacht de uitkomsten van het vervolgonderzoek.

Literatuur

Broekhuizen, S., Spoelstra, K., Thissen, J.B.M., Canters, K.J. & J.C. Buijs (red). 2016. *Atlas van de Nederlandse zoogdieren – Natuur van Nederland 12*. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Bureau Waardenburg en BuildDesk. 2010. *Gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht*. Rapport 07-075. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.

Limpens, H., Mostert, K. & W. Bongers (red). 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen*. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Ministerie van Landbouw, Natuurbehoud en Visserij. 2009. *Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen*. 26 augustus 2009. Brief Dienst Regelingen, Den Haag.

Provinciale Staten Zuid-Holland, 2016. *Besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland van 9 November 2016, tot vaststelling van de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland, met nummer 6949*. Provinciaal Blad Nr. 6788, 20 december 2016. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. 2014. *Soortenstandaard – Huismus Passer domesticus*. Versie 2.0 (december 2014). Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Den Haag.

SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000 – Nederlandse Fauna 5*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Sovon. 2017. *Voorlopige verspreidingskaart broedseizoen*. Verkregen via <http://www.vogelatlas.nl/atlas/soorten/deel/B>, geraadpleegd op 24 maart 2017. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus & Zoogdiervereniging. 2017. *Vleermuisprotocol 2017*. Versie maart 2017. Netwerk Groene Bureaus/Zoogdiervereniging, Odijk/Nijmegen.

Flora en fauna quickscan Zeedijk 1A te Dordrecht

Status uitgave **Concept**
Rapport nr. 2017-N08
Auteurs Jeike L. van de Poel (Buitengerekend) & Sander D. Elzerman (Elzerman Ecologisch Advies)
Datum uitgave 30 maart 2017

Foto's Jeike van de Poel
Kaartmateriaal OpenStreetMap-auteurs 2017 (CC BY-SA)

Projectnr. 2017020
Opdrachtgever Dhr. L. Vervelde

© Elzerman Ecologisch Advies
Leeuwerik 20
3299 BZ Maasdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende. Elzerman Ecologisch Advies kan door de opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.